

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

(лось) прикипав на галявині, спаралізований жахом, а далі зривався й, ламаючи ноги та обдираючи шкіру, гнав скільки духу у безвість.

І гнали у безвість луни, мов духи гірські, — розлітались по горах, стрибали в провалля, ховалися в нетрях... За ними летів дракон.

То не фіктивна потвора з наївних китайських казок і не легендарний дракон Далай-лами. Ні, то реальний, то єдино реальний, справжній дракон, найбільший і найстрашніший з усіх драконів. Ані Микита Кожум'яка, ані сам Юрій Переможець не в силі б його подолати. На сталевих лапах, з вогненным черевом, з залізною пащею жахкотів він, немов щойно вилетів з пекла.

Шістдесят коробок-вагонів — шістдесят суглобів у дракона. Спереду вогненноока голова — велетенський двоокий циклоп — надпотужний паротяг «Й. С.» (Йосиф Сталін). Ззаду — такий же надпотужний паротяг «Ф. Д.» (Фелікс Дзержинський). На тендері прожектор — довгий вогненний хвіст. Біля кожного вагона — щетина багнетів. Наїжився ними дракон, мов їжак... Ні, мов дракон! І гнався зі скреготом.

Шістдесят суглобів у дракона — то шістдесят рудих домовин, і в кожній з них повно проглинених жертв, повно живих мертвяків. Крізь заґратовані діри дивилися тоскно ґрона мерехтливих очей, — дивились крізь темряву десь на утрачений світ, десь туди, де лишилась країна, осяяна сонцем, де лишилась Вітчизна, озвучена сміхом дитинства і юности, рано одятої, де лишилась мати... родина... дружина... Мерехтіли ґрона очей і летіли десь у темряву чорну, у прірву. Ними натоптале черево вщерть у дракона. І тягне їх циклопічний «Й. С.», і підпихає їх демон «Ф. Д.».

В цілому ж — то є етап, то є «ешелон смерти», — етапний ешелон ОГПУ — НКВД.

Дракон.

І мчить він без зупинки, хряскотить залізними лапами, несе в собі приречених, безнадійних, змордованих, — хоче замчати

їх у безвість, щоб не знав ніхто, де і куди, — за тридев'ять земель, на край світу, мчить їх у небуття. І нема того Кожум'яки... І ніхто-ніхто їх не визволить і вже не врятує, і ніхто навіть нічого не знатиме й не почує про них. Ніч. Чорна, безмежна ніч.

І відсахуються смереки, кидаючись врозтіч. А дракон пожирає очима все перед себе і мете услід вогненным хвостом — фосфорить ним по шпалах, по нетрях, обмацує слід за собою — чи не тікає хто?

Іноді бахає постріл... другий... То вартовому ввижається зрада чи втеча, і він несамовито, пронизливо кричить і стріляє навмання у метушливі тіні смерек і стовпів.

І хоч ніхто при такому скаженому леті не зміг би зіскочити живий, і хоч ніхто при такій охороні та при таких запорах не зміг би видертись геть, але... Вартовий мусить бути пильний, «бдітельний». То бо є його «дело честі, дело слави», то бо його «дело доблесті і героїства».

А може, йому самому страшно, може, йому моторошно на хвості цієї диявольської комети, і він підбадьорює себе пострілами у чорну зрадливу ніч, в фосфоричні блиски позаду, в веремію рухливих тіней і плям.

Утікають кілометри — десятки... сотні... тисячі... Утікають назад ліси, і пустелі, і пасма гір, і безліч рік та тьмяних озер. Пролітають з грюкотом мости, семафори, тунелі — все утікає назад. А дракон все летить і летить — у невідоме, вперед, у чорну сибірську ніч, на край світу. Перетинає меридіани. Описує гігантську параболу десь по сорок дев'ятій паралелі, карбує її вогненным приском, гейби комета. Б'є по чорній імлі вогненным хвостом, зіходить їдучим димом та смородом і реве, реве...

Так не ходить жоден експрес, так ходить лише цей етап, цей дивовижний ешелон смерти — спецешелон ОГПУ — НКВД. Він — один з багатьох таких ешелонів; женуть вони отак божевільним темпом через глуху ніч і крізь ще глухіший Сибір, оповиті таємницею... Не просто таємницею, а таємницею

державною оповиті вони. Обставлені багнетами, устатковані прожекторами, женуть вони десь у таємницю ж, непроглядну, як сам Сибір чи як тая сибірська ніч.

Фантастичні і реальні, дивовижні аксесуари нерозшифрованої жаскої легенди — таємничої легенди про зникнення душ.

На окремих пунктах ешелон зупиняється. На мить, на коротку мить. Тоді по нім біжать аргати, біжать по дахах, перестрибуючи з вагона на вагон, і стукають палками в залізо — чи не проломлено де?! Чи немає диверсій?! І так само біжать аргати по боках ешелону, перестукуючи стіни: чи не зрушена дошка десь?! Чи не замірився ворог з нутра на державу, закон і порядок, рятуючись від того закону втечею!?

Бо ж «дело слави, дело честі», діло їхньої «доблесті і героїства» довести цей етап до призначення — до тієї прірви, що десь утворилася і що її від років уже вигачують людськими кістками та душами і не можуть ніяк загатити.

І тоді ж так само вздовж ешелону пробігає начальник етапу. Він вибігає десь від «Й. С.» і, задерши голову, стурбовано мчить очима від вагона до вагона — чогось шукає. Так він довго жене попри низку понурих, герметично закритих, рудих коробок, тих, що кожен з них «на сорок челавек ілі восемь лашадей», і нарешті коло середнього вагона зупиняється. Відсапується якусь мить. А тоді, задерши голову до заґратованої діри, владно гукає у ґроно мерехтливих очей і блідих облич, що поприлипали, мов паперові, до ґрат.

— Многогрішний!!!

Обличчя зникають. ґроно мерехтливих крапок розсипається. Натомість з'являється одна пара таких же самих, з глибини вагона наближається до ґрат, а голос понуро, ніби з могили, відповідає:

— Я...

— Звать!?.

Павза. І повільно, тяжко й так само понуро:

— Григорій!..

Начальник якусь мить мовчки вдивляється в дві мерехтливі цятки. Потім, заспокоєний, обертається і йде назад.

Дві цятки наближаються до ґрат і миготять, проводжаючи. Біде обличчя прикипає до заліза. А голос, виходячи десь з нутра, десь з пекельного клекоту серця, вибухає крізь зціплені зуби:

— Бережеш-ш-ш?! С-с-собака!..

І знову люто, розпачливо:

— Бережеш-ш-ш?!?

Другий голос десь з глибини вагона глухо, насмішкувато:

— Оттак!.. Ти, браток, як генерал! Великої чести доскочив. Сам великий начальник не їсть і не спить — все прибігає з поклоном...

Третій понурий голос, потішаючи:

— Нічого... Одбудеш всі свої двадцять п'ять — станеш маршалом. Ех-х!.. — і раптом вибухає зливою страшних, нестерпних прокльонів — в закон, в світ, пекло і в самісіньке небо...

Ешелон зривається і летить далі.

В грюкоті коліс зринає пісня, важка, бурлацька. І наростає, наростає...

Вона починається з одного голосу — з того голосу, що говорив «Я... Григорій!..». Понурий і глибокий, він починає пісню, ніби віддираючи стьожку від серця:

«Та забілили сніжки... Забілили білі... Ще й дібровонька...»

Кінчаючи рядок, мелодія завмирає, губиться в грохоті коліс, ось-ось загубиться. Тоді другий голос, як побратим, враз підхоплює її, міцно, дерзко:

«Ще й дібровонька!..»

І разом з першим на повні груди:

«Та й заболіло тіло бурлацькеє біле... ще й голівонька...»

Розділ другий

СВІТ НА КОЛЕСАХ

Поблискуючи нікельованими ручками м'яких купе, сяючи яскраво освітленими вікнами, тим же маршрутом по Транссибірській магістралі йшов інший експрес — так званий «Тихоокеанський експрес номер один».

М'яко погойдуючись, як у мрійному вальсі, пишаючись шовком фіранок на вікнах, мерехтячи люстрами, котився він, ніби разок блискучих коралів, і миготів емалевими девізами на боках вагонів: «Негорєлоє — Владівосток». Віз, заколисуючи, екзальтованих пасажирів десь в незвідомий і вимріяний, казковий край, в дивне золоте Ельдорадо.

Межи пасмами блакитних гір, повз легендарний Байкал, проходячи ген-ген в нічному небі через височенні перевали Станового хребта, він пролітав мовби жмут метеорів, блискотів межи зір. Спускався в долини і знову підносився, бився над стінами урвищ, крутивсь, як блискуча спіраль, чудом тримаючись на скелястій мозаїці.

Це найліпший і наймодерніший експрес в СРСР; найкомфортабельніший експрес у так званій робітничо-селянській державі. Мавши маршрут майже на пів земної кулі, маршрут «Негорєлоє — Владівосток», тобто від понурої Прибалтики і до берегів Японського моря, маршрут на 12 тисяч кілометрів і стільки ж назад, він був до того відповідно пристосований і устаткований — до комфорту і вигод в безперервній десятиденній мандрівці. Чудо цивілізації, вершок людської вибагливості і фантазії.

Радісний і святковий, сповнений вщерть життям і дзвоном, цей першокласний люксовий експрес плив, ніби окремий

світ між світами. Дріботів, вихиляючись, прицокував, мовби панна в танку закаблуками, і мерехтів, мерехтів.

У м'яких купе мрійно і затишно. Заставлені квітами, набиті валізами і патефонами, осяяні світлом різнокольорових абажурів, вони були заселені експансивними і горластими мешканцями різного віку й статі. Цілий експрес був набитий ними, творячи окремий світ — світ на колесах, і в той же час відтворюючи копію тієї фантастичної «шостої частини світу» — копію в мініатюрі, лише трохи причепурену і розгальмовану.

...Інженери і авіатори, ударники і так літуни, партробітники і туристи, колгоспні колективізатори і радгоспні бюрократи, раціоналізатори й індустріальні авантюристи, прокурори і розтратники, потенціальні злодії й імпотентні фарисеї... Цивільні і військові... Працівники органів «революційної законности» і контрабандисти... І літні «відповідальні» панії, і ексцентричні, але так само «відповідальні» панни, чи то пак «товаришки» пані і «товаришки» панни з коханцями й без коханців, з портфелями і без, з партстажем і без... Закохані «кішечки» і ще більш закохані «котики»... Відповідальні відрядженці і безвідповідальні рвачі та дезертири, з партквитками і без, з дисциплінарними стягненнями і без...

...Експансивні відкривателі давно відкритого і зухвалі рекордсмени давно перейденого. Шукачі карколомних пригод, а ще більше карколомних кар'єр. Шукачі щастя і довгих карбованців. Аматори довгих відряджень і ще довших чисел в банкових чеках, передбачених КЗОТом («Кодекс Законів о Труде»).

Аматори красного письменства в межах «КЗОТ», «Колдоговору» та «Карного Кодексу».

Знавці прикладної географії, теплих посад, курортів і залізничних мап.

Аматори Дунаєвського, Маркса і преферансу...

Словом — цвіт робітничо-селянської імперії у всій його величчї і багатогранності.

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Чмихають. Раптом зводяться цапки і б'ють один одного рогами з ляскотом, із стогоном... Одного такого удару досить, щоб пробити людину наскрізь.

Розходяться, копають землю і знов... Упираються рогами один в одного, аж лускіт іде.

Григорій припав до них очима, як і інші присутні. Не дихав. А два красені, два горді демони шаліли, стогнали в героїчних позах борців за любов, за самиць, за право володіти ними. Десь вони там стоять і дивляться... Григорій хвилювався. В ньому кипіла кров. Він зціпив зуби, сидячи біля дівчини, біля свого болю, біля своєї згуби.

Тут тремтлива дівоча рука схопила міцно його за лікоть, його наче вдарило струмом — повернув голову... Але Наталка дивилась не на нього, вона аж нахилилась вперед, впинаючись блискучими очима в ізюбрів. А очі, очі!